

SARRALZUNE

Zeruko ARGIA

IDAZKOLA TA BANAKOLA: OKENDO, 22 - SAN SEBASTIAN - TEL. 419538 - PREZIOA: 10 PEZETA

EZ BAITZAITUGU AHANTZI NAHI

Mendi gaitzen altzoan, turistari paradisu berbera eta idiliogune aproposa iduri, hauza apala zinez Sarralzone; urruna, Euskal Herriko mendarte ahantzietako bakardadean ahantzia, Irido, Itutiguti, Irakurri, Liziaga, Bitola eta Zudu tontorren artean datza, ia hitz gabeturik bere bakearen sakoan, baserri arkaiko mordo bat. Bertan jokatzeko ari denaren sinbolo-mamiaz ez-antsiatu, arbelzko teiltuak ditugu lekuko isiltzat. Han itzalzen ari baita gaur Euskal Herriaren atal xumea geronek ere, euskaldunok alegia, ez dakigularik. Hein batez, gainbehera doan gure herritasunaren eredu zait Sarralzonekoa, horretara, denetan argitsuena agian.

Non da, ordea, Sarralzone? Landa-ko hauzo urrun bat dela erantsiz ere, ezer handirik argitu ote dut Sarralzone ezegzagun horretaz? Zeren eta, Landa bera ere, non debru da? Ez Landa eta eb Sarralzone daude. Euskal Herria-n, hain zuzen, Landa (= fr. Lanne) eta Sarralzone (= fr. Barlanés) Biarno dira, Zuberoko Ekaldean.

Hots, Sarralzone euskaraz egiten da gaur, Biarnoko Eskulan, Oloroen ondoan, bezalatsu.

Sarralzoneko berrehun baserritarrek demografiaren aldetik biziki pisu urria badute ere, «bitxikeria» gutzit garrantzitsua iruditzen zait. Orain dela urte asko (ikus ene «Huntza eta Hartza», esate baterako) ageri baitzait, gero eta garbia, Pirineoan mendetan zehar arrabotsik batera gabe itzaldut diren euskal giza-multzoen irudi zehatzak dugula gaurko Baretus-en. Aramitze ondoko giza-multzorik, argi eta garbi esateko, bi aldiz daude gaur saiheturik eta ukaturik: euskaldunak diren aldetik, lehenengo; eta Euskal Herriak «kanpora» bizi diren multzo «odd» diren aldetik bigarrenetik, geronek baztertzen eta ukatzen ditugulako. Tutereta eta Lanestosa Euskal Herrikozat dauz-

kagu; baina Eskiula eta Sarralzone ez. Arazo hauetaz izkiriatzeko soil «euskal inperialismo»-an erortzea omen da! Administrazio-mugek bide dute munta guretzako, eta ez etniazkoek; erakatsi zaizkigun egia ofizialen funtzionario leial baiki-nen!

Pentsakera administrazioi horren ondorioak ezin larriago izan daitezke; zeren herri batek ez-baina geografiko mugak ezakizaten eta burubidatzen baldin bagaitu, Irlandako patua datorrigu, eta ez Finlandia edo Quebec-eko. Alegia, pasaportek deribindin bat nahi bide dugu aurrenik, atzetik herri-ntasunik ez badago ere; eta ez, aitzitik, herritasuna eta euskaltasuna.

Hain zuzen ere, uste dudenez, okeginda dauka joera horrek belau berria. Giza-funtzari areago begiratu, pasaportekierien kontra dago, eta herritasunaren alde. Irlandako patua, hitz batez, osoki zaio negar-garri, funsgabe eta zorakeria. Guri ere bai, noski.

Herritasun eta multzo-sustrai bilaketa honetan, beraz, eta sarralzone nehor ere orain arte arduratu ez dela erreparatzean, nola ez zeharrek ditugulako; nola ez sumatuko, izialdurarik larrienean, herritasuna-

ren bilaketak ihes egin digula gaur arte, buruzkizkerian barrena lerrata ari bainekin, eta Sarralzonean agur etsia baino barnago ez dakit nongo sasi-jakinduriak kezkatzen gintuelarik?

—o0—

Sarralzone gainbehera doa. Orain dela hiru urte bertako eskola hetsia izan delarik, Sarralzoneko haurrek Landara behar dute autobusetan. Eliza bera ere, bide beretik, zabarturik agertzen zaigu; eta atetan armeama-sareen gotrarak erakusten digu mugimenduen urria. Pirineoko herriska asko eta asko bezala, ekonomia eta herritasunaren mailan batera, itzalzen ari da. Zerk mintzen zuen, hain zuzen, Pittrau «lehen hauzoa» herio-behar horrek baino?

«Euskaraz egiten ahal zaie hurrei?», galdetu dut. Ez da erantzuna luzatu: «Ez, ez. Hemen etxeko zaharrek ez besterakin erabiltzen dugu euskara. Haurrei frantsesez egiten diegu».

Aramitzen, Aretan, Laskunen bezala, biarneraz ari da jende heldu gutzia, kalean eta nun-nahi. Landan eta Berorize-n (= fr. Montory) berri, «bietara», «selon les quartiers» Aramitzen azaldu zaidenez.

Hauxe da harrigarriena, ordea: Baretus-ko leku-izen nagusiak euskal kutsukoak badira ere (mendiak, errekek, bideak berak «Chemin de Herricherry» horrek nabarmenki adierazten duenez), Sarralzoneko baserrien izenik askok biarnesezko dirudi. Nork antzeman ote lezake, hortaz, Sarralzone gabe, eta hau «Euskal Herriak kanpora» dagoelarik, bertan dena biarneraren nagusigoaren alde agertzen delarik, *halaz* ere euskalduna dela hor bizi den jendea? Geronek ere, garaikideok, hori ez badakigu; edo-ta, jakin ere, «bitxikeria» hori geure munondoan batzarrera botatzen badugu, zerk adieraz leiazioke inori geroan *hortxe gaur* ari dela euskal atal bat suntsitzen? Eta, beraz, *Pirineo gutzian bezala ezabatzen ari dela*, lekukorik gabe, aztararik ere utzi gabe?

—o0—

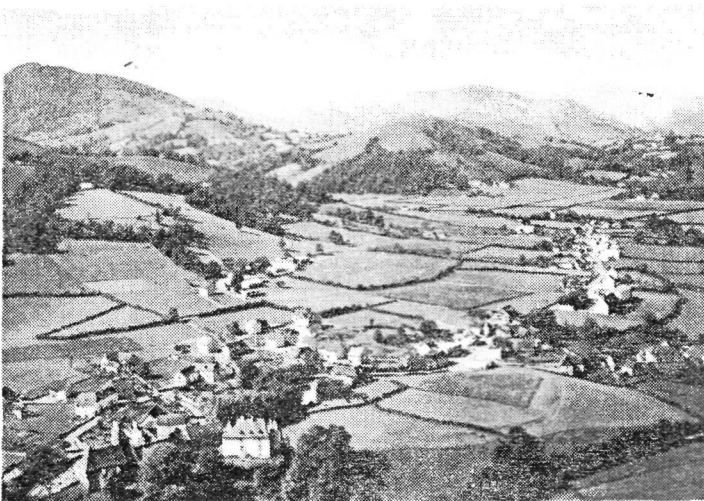
«Euskaraz egiten ahal zaie hurrei?», galdetu dut. Ez da erantzuna luzatu: «Ez, ez. Hemen etxeko zaharrek ez besterakin erabiltzen dugu euskara. Haurrei frantsesez egiten diegu».

Aramitzen, Aretan, Laskunen bezala, biarneraz ari da jende heldu gutzia, kalean eta nun-nahi. Landan eta Berorize-n (= fr. Montory) berri, «bietara», «selon les quartiers» Aramitzen azaldu zaidenez.

Hauxe da harrigarriena, ordea: Baretus-ko leku-izen nagusiak euskal kutsukoak badira ere (mendiak, errekek, bideak berak «Chemin de Herricherry» horrek nabarmenki adierazten duenez), Sarralzoneko baserrien izenik askok biarnesezko dirudi. Nork antzeman ote lezake, hortaz, Sarralzone gabe, eta hau «Euskal Herriak kanpora» dagoelarik, bertan dena biarneraren nagusigoaren alde agertzen delarik, *halaz* ere euskalduna dela hor bizi den jendea? Geronek ere, garaikideok, hori ez badakigu; edo-ta, jakin ere, «bitxikeria» hori geure munondoan batzarrera botatzen badugu, zerk adieraz leiazioke inori geroan *hortxe gaur* ari dela euskal atal bat suntsitzen? Eta, beraz, *Pirineo gutzian bezala ezabatzen ari dela*, lekukorik gabe, aztararik ere utzi gabe?

—o0—

«La Haute Soule a reculé» azaldu digu geure berri-emaleak. Baina

Sarralzone Landa herri honen hauzo urrun bat da

ihespide eskuindar hau ez da egia: Baretus Biarno izan da beti Aspe eta Urzari bezala. Hain zuzen ere sasi-azalpede horixe da eskema zaharrei eutsi ahal izateko jukuria. «Basaburia»-ren atzerakada ipuin bat da. Egia harrigarria beste hau baita. Baretus-ibarra, Erronkari-koarekin hiru behien zerga izenpetu zuena, euskalduna izan dela; Uhartzandi, Errobi edo Oria bezala. De Smet bidaztiak guk baino askoz lehenago zehazki ikusi zuenez, Biarnon ere euskaraz hitzegiten da. Hau ukatzea da «erdal inperialismoa». Baiestea, berriz, egia ohoratzea besterik ez da.

Jeruntze-n ere (= fr. Gèronce) biarnes atzerakaldi horren aztarnak daude (Irizar-ek bazekien hau euskal dialektologia ikertzean); ezen gaur bertan ere hango baserritar batzuk bederen euskaldunak baitira. Gauza berbera Inhasi-n (= fr. Féas) eta Arhantze-n (= fr. Ance).

Eskiulako Herriko Etxeko dokumentu harrigarri bat argitaratu (1861eko) gauza berbera frogatu zuen Haritxelharrek 1969an: Senpe-Gaiekoan (= fr. St. Pée d'Oloron), Inhasin, Arhantzen, Jeruntzen. Aramitzen, eta Eskulan bertan jakina, euskaldun antz zegoela orain dela mende bat, ehunka. Herriz herriko kopuru horiek aztertu nahi dituenak ikus beza: «Euskara, 1969-1970», Euskaltzaindiak argitaratua, 504. orrialdean.

—o0—

«Ez ote da hori, ordea —galdegin dezake agian batek edo bestek— muga ondoetako bitxikeria horietako bat?». Ikertzapenaren arabera erantzunak, ordea, ez du zailtza izpirik uzten: ez.

Harri gorriko Ahüne ezin basagarako bidean, eta Sarralzoneko Ekaldera beraz, eta mendikatearen iparraldetik beti, leku-izen hauek aurki baitaitezke: Ibarri, Liorri, Aurizte, Guren, Bizkarrula, Urdeta... Eta oraindik harago: Garai, Larran, Urdax, Etxe, Lurbe, Bizarze, Andurte, Urdinze, Hundarreta, Ixerzen, Xurru, Eigarri, Izaba. Eta oraino ere haratago: Zakarrotz, Baztan, Baztanpe... Eta haratago, eta kutsu bera, nahiz bakantzen ari. Sarralzoneko egoera ezagututa, nori uka eskulde urrun haietan ere euskara hala-

ko batez gaur Sarralzone bezalaxe itzalia denik?

Ez du folkloreak hau ukatzen, ezta bertako foruen gizalegeak ere. ta bertako foruen gizalegeak ere.

Hots, aste hauetantxe hain zuzen, hona hemen argitara berria den antropologi-liburuan zientzi-gizonek izkiriatu dutena: «Les populations barégeoise (Barèges ski-herriska Bigorran dago, Tourmalet-eko aldapan, Baztan ibarrean, eta Sarralzone 110 bat km. tara Ekalderuntz) et basque se singularisent encore nettement dans l'ensemble des populations blanches. Il ne s'agit pas seulement d'un phénomène de convergence, mais bien d'une similitude d'origine qui prend toute sa valeur quand on sait que le Pays Basque occupait dans les siècles passés une *étendue beaucoup plus vaste* que celle qui est la sienne aujourd'hui. Ces pressions diverses, qui sont responsables de la disparition presque totale de la culture basque dans diverses zones, n'ont pas suffi à effacer la parenté génétique qui s'y était établie.» («Communautés du Sud», D. Fabre eta J. Lacroix; I, 96-97 orr. — Liburua «10/18» sortan agertu berria da, 12 libera).

—o0—

Udoi eskuindarren «Miroir de la Soule» aldizkariak bere burua «Nouvelles de la Soule, de Barèges et du Pays Basque» bataiatu duelarik; eta Pittrau atzaraztar «gauchistak» Biarno-garaikoein inolaz ere hautsi nahi ez zuelarik, ez ote zegoen biogan, oso urrundik etorri-rik, anaïtasun izkutuaren deia?

Sarralzonean deia, horretara, kontradizioetan eta joera ezin sakonagotan antzaldutua eta itoa ere, ez ote da Euskal Herriaren suntsierearen irudi bera *delakoxe* dei sakona?

Eskiula bezala nahi zaitugu gure-tartua, Sarralzone; eskiular kanta-ri berriak herriz herri entzuten ditugun bezala sarralzoneko ere entzutez. Ez baitzaitugu ahantzi nahi.

Ondoko pastuean oihoa berrituz, hortaz: «Biba Sarralzone!»

NON ZER

Dirua eta Osasuna

Ugalde . . . . . 3 gn.

Zurrumbilo gaitza

Anatsan . . . . . 5 gn.

Arenaza I haitzuloa

Urzola . . . . . 7 gn.

«Ez, Ez» Gure gizarteari

Arostegi . . . . . 8 gn.

Industri Poligono berriak

Aranberri . . . . . 9 gn.